

NGUYỄN ĐÌNH TOÀN

-1936-2023-

*"Mai tôi đi như máu chảy ngoài tim. Xin khẩn nguyện cả mười
phương tâm hướng,
Cho quê hương u mê ngày thức tỉnh. Dù đi xa cô chết cũng vui
mừng"*

-nhạc chủ đề-

Ông Nguyễn Đình Toàn có lẽ là một trong đám con cháu được cưng chiều nhất của ... Ông Trời-nếu thực có một ông được gọi là ông trời. Thường là cái của-gia-bảo-gọi-là-tài-hoa, ông chỉ để lại cho con cháu, mỗi đứa một thứ. Có đứa còn không được thứ nào.

Cỡ như cô Kiều của Nguyễn Du, sắc nước hương trời cầm kỳ thi họa mùi phân vẹn mùi thì cũng chỉ có trong khúc ngâm đoạn trường của Tố Như tử.

Còn trong cái cõi tục lụy này, thường hễ được cái này thì mất cái kia, hễ mặt mày trắng trẻo thì đầu óc tối hù. Hoặc ngược lại. Trong nghệ thuật cũng vậy, không làm sao thoát khỏi thứ trò oái ăm đó.

Những năm sáu mươi mấy trong cái trí nhớ rất là mại mại của tôi, khi còn là thằng học trò con nít chập chững giữa chừng trung học, ở một tỉnh lẻ nằm giữa hai bờ sông Tiền và sông Hậu, mỗi tối thứ năm, làm gì thì làm tôi cũng chiếm độc quyền cái ra-dô duy nhất của nhà tôi, vốn gần như là trung tâm độc quyền của mọi sinh hoạt thông tin, giải trí ... Từ những bản tin chiến sự hằng ngày quân-ta-vô-sự-địch-bỏ-lại (?) xác chết, đến tuyển lựa ca sĩ hằng tuần ở rạp Thống Nhất, đến xổ số kiến thiết quốc gia, đến những vở tuồng cải lương được trực tiếp truyền thanh từ mấy cái rạp hát đầu đó ở Sài-gòn ... Mỗi loại đều có thính giả riêng. Ba tôi thì lo buồn với mấy cái tin giặc giã. Chị tôi thì đón nghe tuyển lựa ca sĩ. Má tôi thì thút tha thút thít với mấy câu vọng cổ mùi muốn rụng rún ... Riêng tôi, làm gì thì làm, xế chiều thứ năm mỗi tuần là cứ ôm lấy cái máy Radiola có hình con chó vĩnh tai bên cạnh cái ống loa bụi tở chẳng, lẳng lẳng chờ nghe chương trình phát thanh có tên là Nhạc Chủ Đề. Thuở đó, chữ viết còn nghiêng ngửa vô lối, nói gì đến hai chữ chủ đề – chủ đề ? Chữ quen mất quen tai nhất của tôi lúc đó chỉ là hai chữ phụ-đề như phụ-đề-việt-ngữ thường được ghép vào bên dưới màn ảnh mỗi bận xin tiền má đi coi hát bóng xuất trưa. Còn chủ-đề, ôi sao mà nghe ra xa xôi, cao vòi vọi, với đầu chẳng thấy đầu. Vậy mà làm như ghiền ... thuốc phiện. Dặm tối thứ năm, ai làm gì thì làm, còn tôi thì cứ giành quyết cái máy ra-dô ... để chờ nghe cho được chương trình nhạc ... chủ-đề

của một người có tên là Nguyễn Đình Toàn. Phải nói cho rõ, tôi ghiền nhạc-chủ-đề như vậy không phải là vì ... nhạc, dù nhạc được giới thiệu toàn là thứ chiến, lại còn được hoà âm bởi những bậc thầy thời đó như Hoàng Trọng, Văn Phụng, Vũ Thành ... Cũng không phải tại mê tiếng hát lãnh lót của bà Thái Thanh hay bà Kim Tước, Châu Hà, Mai Hương ... Cũng không phải tại khoái giọng trầm ấm, sang cả của ông Anh Ngọc, Hồng Phúc ... Lại càng không vì những bài hát được giới thiệu dù đa số đều được chọn lọc từ dòng nhạc tiền chiến của những tài danh bậc nhất như Văn Cao, Tô Vũ, Dzoãn Mẫn v.v... Tôi ngồi riết bên cái ra-dô cũ mềm, lắng nghe từng chữ từng lời phát ra trộn lẫn với tiếng rè rè của cái máy thu thanh đã sắp tới hồi phé thải. Tôi nghe ông Nguyễn Đình Toàn đọc những chữ, những câu văn mà ông đã viết để dẫn giải cho một bài ca, một tiếng hát. Phải nói, hồi đó, chữ nghĩa của tôi chắc đưng chưa đầy cái lá mít. Vậy mà không biết sao, tôi chăm chú từng chữ, từng câu... mà người đọc cũng là người viết đã gởi gắm trong đó bóng sắc văn chương của một cõi riêng mình. Hết biết !

Thuở đó, nghĩa là khoảng thời gian sau năm 54, người miền Bắc đã vào Nam lên tới số triệu. Tuy nhiên, họ ở đâu không biết, nhưng ở cái tỉnh lỵ nhỏ xíu như cái khăn tay của tôi, thì người miền Bắc còn ít lắm. Họ hoàn mới gặp một hai ông công chức, giáo sư ... từ xa đỗi về nói tiếng Việt khang khác cái giọng của thầy ký Thông, bác phán Diệp, chú tư xe lôi ... Kể cả cái giọng khè khà mà thân mật của bác hai lục sự, cái giọng nghiêm nghị mà độ lượng của ông giáo già dạy tôi vỡ lòng ... Khác nhiều lắm. Tuy cùng một nghĩa, mà chữ phát âm nghe ra là lạ làm sao. Khổ quá, cũng là người cùng một nước, nói cùng thứ tiếng mà ông Phạm Duy có lần đã phán rất ngon lành là tiếng-nước-tôi-tiếng-mẹ-ru-từ-lúc-nằm-nôi ... Vậy mà, tới lúc đưng độ rồi lại đôi khi đâm ra ú ớ ...

Vậy mà tới chừng nghe ông Nguyễn Đình Toàn, qua làn sóng phát thanh đầu tận Sài-gòn, vọt qua khỏi Phú Lâm, Bình Điền ... len lách qua cầu Bến Lức tới Ngã Ba Trung Lương rồi rẽ hướng Ngã Ba Cai Lậy, rồi theo phà vọt qua sông Mỹ Thuận ... để lọt vào hai cái lỗ tai nhà quê của tôi rồi ... thôi khỏi nói, tôi mê cái giọng đàn ông miền Bắc đó tận mạng.

Ông Nguyễn Đình Toàn làm chương trình Nhạc Chủ Đề trên Đài Phát Thanh Quốc Gia từ hồi nào không biết. Và chấm dứt lúc nào cũng chẳng hay. Chỉ biết, thuở đó, thuở tôi mười mấy tuổi, mỗi thứ năm, ông ở xa, ông đâu biết rằng ông đã hớp hồn tôi - nếu có một thứ gọi là hồn-tôi, bằng chữ viết và giọng nói (đọc) của ông.

Vậy rồi, lớn lên, không biết do trời thương hay trời ghét, lại đâm ra lẩn cấn ba cái chữ nghĩa. Dù không được tài hoa (hay nghiệp chương) để bước vào thế giới ấy, tôi vẫn léo hánh loanh quanh bên cạnh cái sinh hoạt đã một thời trăm hoa đua nở đó. Do vậy, lại càng có dịp ... mê thêm văn thơ chữ nghĩa của tác giả họ Nguyễn. Ở, tôi thích cái giọng Bắc (đàn ông) mà dịu hoặc của ông, nghe như có ai đó đem tâm sự rủ rỉ bên tai, tôi thích văn ông từ Giờ Ra Chơi, Đêm Lặng Quên, Áo Mơ Phai ... tôi thích thơ của ông từ khi ông Vũ Thành An đem phổ nhạc ... Tình vui theo đám mây trôi / Ý sầu mưa xuống đời / Ngày thần tiên em bước

lên ngôi đã nghe son vàng tả tơi ... Rồi sau này, khi ông viết nhạc, tôi lại thích nhạc của ông ... Mai tôi đi, tôi đi vào sương đêm / Sương rất độc tằm vào người nổi chết ... Trời, lỡ mà nghe ca sĩ luyến láy giọng cho đúng âm độ trầm và bổng của cùng một chữ “ tằm”, hồn ai đã có lần vượt biên mà không thấy rã rời như bị tằm độc vì phải tội bỏ xứ mà đi ! Chưa hết ! Có lần lang thang đầu trên phố người, buổi chiều sắp tắt bỏ nắng lờ đờ theo mấy bước chân lơ đãng, thấy thiên hạ xa hoa, tôi chợt rướm nước mắt khi chợt nhớ lại mấy câu kết Mai tôi đi như máu chảy ngoài tim / Xin khẩn nguyện cả mười phương tám hướng / Cho quê hương u mê ngày thức tỉnh / Để dù xa có chết cũng vui mừng . Trời ơi, người chi mà nhân hậu. Nhạc chi mà u uất đến náo lòng. Rồi đến khi ông viết Dạ Khúc, nhắc đến ba cái chuyện tình lờ dờ, tôi lại thấy mình lờ dờ đời tình theo ông Ôi son trên môi còn in dấu người / Và tóc như giáo chia tình đôi / Đêm hay gương soi nổi buồn xa ấy / Yêu người đã bỏ đời vui.

Đeo đẳng mãi suốt bao năm trời, cái giọng đọc văn của ông chưa bao giờ làm tôi thôi xúc động, dù chỉ vắng vắng nghe đâu trong tiềm thức, kể cả 5 năm sống giữa tiếng phèng la trống con trống mẹ thi nhau vỗ rùm beng những ngày cách-mạng dựng tuồng giải phóng miền Nam. Rồi cho đến khi rớt đầu mất tiêu hết mớ chữ nghĩa từ khi leo lên bờ xứ lạ ở tận miền cực bắc, làm người trú khách, miệng mồm cứ phải uốn éo cho ra ba cái tiếng tây tiếng u, tôi vẫn nhớ dù hụ hợ cái giọng ru hời của tiếng Việt qua ông Nguyễn. Mãi đến những năm 2000, do một duyên nghiệp tiền khiên nào không biết, tôi được tặng một cái đĩa cd mới ra lò của ông. Đĩa cd-rom có tên là TÌNH CA VIỆT NAM.

Bất ngờ nghe lại tiếng ông, người diễn giả của những năm xưa khi đời còn đầy ấp mộng mơ, thiệt là mừng hết lớn. Thiệt tình như vậy. Những câu văn đã đẹp ý đẹp lời, được phát ra với giọng Bắc đầy cảm tính, dường như làm tôi yêu trở lại tiếng-nước-tôi. Và hơn nữa, làm tôi thính tai trở lại sau 5 năm bị hành hạ bởi cái giọng Bắc nhọn lều như cằm từng mũi dao găm vô màng nhĩ của đám cán bộ cộng sản được “đăng” chi viện vô Nam để tiếp tay ... khiêng đồ về Bắc.

Thử nghe lại – đọc lại một đoạn văn ngắn ông đã viết cho chủ đề TÌNH CA VIỆT NAM coi. Tình ca-những tiếng nói thiết tha và tuyệt vời nhất của một đời người - bao giờ cũng bắt đầu từ một nơi chốn nào đó, một quê hương, một thành phố, nơi người ta đã yêu nhau... Tất cả mùa màng, thời tiết, hoa lá, cỏ cây của cái vùng đất thần tiên đó, kết hợp lại, làm nên hạnh phúc, làm nên nỗi tiếc thương của chúng ta.

Âm vọng từ tiếng nói ông thoát đi như hơi trầm quán quíu, mơn trớn thính giác người nghe. Âm vực giữa bổng-trầm cách nhau không quá xa, chỉ vừa đủ để phân biệt cao thấp mà lại không đơn điệu. Ông đọc văn ông mà như đang kể tai thầm thì, vỗ về một người tình nhỏ để xin lỗi về một trễ hẹn hay giải thích cho một lỡ lầm nào đó. Ông đọc văn mà làm như sáu dấu giọng của tiếng Việt thay nhau lả lướt vòng quay luân vũ một cách tự nhiên. Như tiếng Việt vốn êm ái như vậy. Như tiếng Việt vốn mềm mại như vậy. Nhất ông !

Để giới thiệu bài ca Hường về Hà Nội của Hoàng Dương, ông viết rồi thủ thi :

Em đâu ngờ anh còn nghe vang tiếng em trong tất cả những tiếng động ngủ ngờ nhất của cái ngày sung sướng đó: Tiếng gió may thổi trên những cành liễu nhỏ, tiếng những giọt sương rơi trên mặt hồ, tiếng guốc khua trên hè phố... Ngần ấy thứ tiếng động ngân nga trong trí tưởng anh một thuở thanh bình nào, bây giờ đã gần im hơi, nhưng một đôi khi vẫn còn đủ sức làm vang lên trong ký ức một mùa hè háo hức, một đêm mưa bỗng trở về, gió cuốn từng cơn nhớ... Anh bỗng nhận ra anh vẫn còn yêu em, dù chúng ta đã xa nhau như hai thành phố .

Ái cha, thuở đó tôi đâu có Hà Nội để bỏ, mà nghe rồi cứ muốn quơ lấy Hà Nội mà thương.

Có khi để dỗ người khi mùa thu chỉ còn vàng trong trí tưởng, và đời đã rẽ lối chia hai, mở đầu cho nhạc khúc Chuyển bến của Đoàn Chuẩn-Từ Linh, ông đọc lời tựa từ nghe êm như sợi gió heo may mà buồn như gió heo may cũng làm lá rụng Ôi mùa thu, cái mùa u ám đã che rợp đời ta một thời quá khứ. Anh đã đến với em, như cánh chim miệt mài ngày đêm bay về tổ trên núi xa. Và lòng anh giống như chiếc thụ cầm đã vì em lên tiếng. Tôi tìm cái mình không thể có và tôi có cái mình không thể tìm. Tôi đã lạc lối trong em mấy mùa say đắm, xin hãy giải thoát tôi khỏi sợi dây ràng buộc âu yếm của tình em. Xin hãy mở toang hết những cánh cửa của quá khứ để thuyền tôi có thể nương gió lãng quên ra khơi ...

Buồn thì có buồn nhưng ai mà giận hờn cho nổi !

Ông nói cho ngàn ngàn người nghe mà khi thì như độc thoại với riêng mình. Có lúc lại như thì thầm với một tình nhân nào đó. Độc thoại-độc thoại lẫn lẫn vào nhau làm không khí trở nên huyền hoặc. Không gian, thời gian, chủ thể, khách thể, hiện tại, quá khứ trộn lộn vào nhau. Tất cả chỉ còn là Một. Một để ám chỉ mọi thứ chỉ còn là khói sương. Thứ sương khói những chiều thu muộn khi mùa đông đang sắp sửa trở mình. Ngày đã tàn nhưng mưa chẳng chịu ngừng giây lát, chiều âm u như giấc ngủ không mơ. Những cành tre nào lạ ngoặc dưới những giọt nước u sầu. Quê hương ở phương nào trong bốn phương của mình? Tiếng chim kêu buồn dưới những cành cây khô. Ngày sắp tàn-Ngày sắp tàn cùng với cuộc tình đã chìm đắm trong ta. Tình yêu rực sáng như trân châu trong bóng mờ của trái tim ẩn kín đã tắt cùng với ánh sáng thảm thương của một ngày mưa buồn nhưng vẫn còn đủ làm cho lòng ta rạo rục. Bên bếp đố tro than, em hãy hơi nóng hai bàn tay rét mướt. Ngày gần nhau chẳng còn bao lâu, ta hãy cùng im nghe tiếng mưa trút trên mái tim. Ngày đã tàn, hoa úa nát tả tơi, đời biết có còn hẹn cho chúng ta một ngày ấm cúng?

Sự quyền rũ trong câu viết và giọng đọc của ông lắm khi lại làm thính giả tưởng chừng ông đang nói riêng cho mình. Chỉ mình mình. Ngộ vậy đó. Đến nỗi lắm lúc lại còn tưởng chừng như nhạc là phụ, nhạc chỉ để lấp đầy khoảng trống giữa hai đoạn diễn giải với từng lời như cốt chỉ để dỗ dành nhau.

Giọng ông Nguyễn đã vậy, còn chữ nghĩa của ông thì thôi, khỏi nói. Nó đẹp mà không kiêu cách, sang mà không làm bộ làm tịch. Hình ảnh trong văn ông, nếu có thể, gọi là thi ảnh cũng không ngoa. Từng chữ trong câu văn như được sắp xếp mà không lộ ra vẻ sắp xếp, được nắn nót sàng lọc mà không thấy chút công phu. Chữ nghĩa ông xuôi trót lọt theo mạch văn như nước theo dòng xuôi mà

chảy, không chút mảy may ép ường. Nó như vậy là vậy. Nó đẹp tự nhiên như
đóa hoa tới lúc nở thì hé nhụy. Chẳng cần nắng ban mai hay lúc lãng đăng
sương chiều.

Vấn đã vậy. Còn thơ ? Thơ có chịu thua đâu. Đọc thử mấy câu trong hai bài thơ
đã lâu. Lâu thì lâu vậy nhưng thời gian lâu mau có thấm thía gì đâu, chữ nghĩa.
Phải không ?

Bởi vậy, nói Nguyễn Đình Toàn là con cháu cứng của ông Trời có gì là ngoa đâu
há ! Hồng chùng bắt chước Cao Bá Quát ngày xưa mà nói thay giùm ông ...
thiên hạ có mấy “bồ tài hoa”, mình ông chiếm gần hết !

Cao Vị Khanh

KHI EM VỀ

Quê mẹ đầy ưu phiền nhiều quá lắm
Hàng cau già mo thương bẹ quắt queo
Anh nằm đếm những ngày rồi những tháng
Đi qua dần khi nước mắt buông theo

Kỉ niệm cũ vẫn còn nguyên vẹn đó
Trời tháng giêng, tháng bảy buồn như nhau
Gió vẫn thơm mùi hoa bưởi hoa ngâu
Rồi Tết đến, rồi lòng anh nhớ quá

Khi em về bước chân chùng xa lạ
Và cỏ hoa tất cả đã lãng im
Giấc ngủ ấy một đời anh ao ước
Từ máu mình hoài rút khỏi đường tim

Em đừng khóc, đừng buồn, đừng nhìn nữa
Cứ cúi đầu rồi cứ thế ra đi
Trời sẽ tối, tiếc thương rồi sẽ hết
Và dấu giày mai sẽ lá sương che

KHI ANH VỀ

Khi anh về căn nhà xưa đã mất
Buồn phơi trên từng những bức tường dài
Và cánh tay, và lớp bụi trên vai
Những ngày tháng mỗi mòn che lấy mắt

Bàn tay thô hàng ngón sần ngo ngác
Mùi lá non trên đường chỉ dờ dang
Em xa rồi giếng xưa giờ vẫn mát
Anh cúi đầu vỗ trên vết da nhăn

Những giọt nước âm thầm đem nỗi vui chợt đến
Như cơn gió hiền chợt nhớ về thăm
Những người lạ nhìn anh, anh cúi đầu nhìn bóng
Thấy mơ hồ những nỗi nhớ run lên

Hình ảnh ấy đã chìm trong dĩ vãng
Đối diện anh bằng một mặt nước trong
Anh nhắc khẽ bàn tay rồi nhắm mắt
Tiếng vỗ vàng khua động trong thâm tâm

NGUYỄN ĐÌNH TOÀN